

Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління
при Президенті України, м. Львів

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Постановка проблеми. Визначення можливостей впливу на чинники, які обумовлюють зростання соціальної безпеки, є гострим і слабо керованим питанням. З одного боку, дефіцит фінансових ресурсів потребує впровадження адресних та дієвих заходів, які посилюють безпечний стан людини, суспільства, держави, а, з іншого боку, залишаються нерозв'язаними науково-методичні засади відстеження причинно-наслідкових процесів, які визначають зміну рівня соціальної безпеки та резерви її зростання.

Результати наукових досліджень, які розкривають методичні підходи до виміру та кількісної оцінки рівня соціальної безпеки на сьогодні не відповідають вимогам часу. Необхідна єдина методологія оцінки соціальної безпеки, складових її формування та забезпечення, системи показників та індикаторів виміру. Обґрунтування внутрішніх складових, формування інформаційної підсистеми, вибір методів нормування вихідних індикаторів виміру та алгоритму розробки інтегрального показника обумовлені основними завданнями його визначення. Забезпечення ефективності дії механізмів державного регулювання потребують розробки такої методології визначення інтегрального показника, на підґрунті якої, поряд з аналізом основних тенденцій та закономірностей його зміни, забезпечується оцінка впливу внутрішніх складових з визначенням основних чинників гальмування та можливих резервів його зростання, що й обумовлює актуальність дослідження.

Оцінку стану досягнення рівня соціальної безпеки доцільно визначати послідовно за кожною складовою її формування та прояву, що дає можливість визначення узагальненого показника рівня соціальної безпеки, який склався на конкретний період. Без методики визначення інтегрального показника рівня соціальної безпеки, конкретизації на його підґрунті основних чинників її гальмування чи зростання, оцінки резервів забезпечення підвищення соціальної безпеки неможливе якісне наукове обґрунтування управлінських рішень в системі державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення та систематизація теоретико-методологічних підходів до визначення сутності, змісту та складових соціальної безпеки обумовлює розробку науково-методичних засад вимірювання її рівня. Науково-методичні напрацювання з виміру рівня соціальної безпеки знайшли своє відображення в працях вітчизняних науковців О.П. Ковалю, Ю.М. Харазішвілі, О.І. Ілляш, О.В. Чепурного та ін. На основі аналізу й узагальнення теоретичних та методичних результатів щодо інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки

Ю.М. Харазішвілі розроблена методологія визначення інтегрального показника на підґрунті використання мультиплікативної форми інтегрального індексу з обґрунтуванням вектору порогових значень як бази нормування [2, 3]. У роботах О.П. Ковалю [4, 5] систематизовано існуючі підходи до оцінки рівня соціальної безпеки, запропоновано авторський підхід до визначення інтегральної оцінки рівня соціальної безпеки в традиційному та альтернативному її розумінні. О.І. Ілляш пропонує оцінювати рівень соціальної безпеки на регіональному рівні з використанням моделей та статистичних показників [6, 7], а в наукових працях І.А. Гнатенко [8], Т.М. Завори та О.В. Чепурного [9] наводиться аналіз та оцінка безпосередньо індикаторів соціальної безпеки України. Основні складові та індикатори їх виміру для оцінки рівня соціальної безпеки як складові рівня економічної безпеки визначені Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки [10].

Мета статті – обґрунтувати методіку розробки інтегрального показника рівня соціальної безпеки, визначити основні чинники зміни його рівня, оцінити можливі резерви зростання для прийняття якісних управлінських рішень в системі державного регулювання.

Виклад основного матеріалу. Концептуальною основою побудови інтегрального показника рівня соціальної безпеки є розроблена автором ієрархічна модель його формування [1, с. 185-186], в структурі якої перший рівень включає основні внутрішні складові: матеріальний добробут, зайнятість та соціально-трудова відносина, демографічну ситуацію, безпеку здоров'я, безпеку та загрози життю, соціальний захист, соціальне виключення, девіантну поведінку та соціальне самопочуття в суспільстві. На другому рівні систематизовано індикатори вимірювання за кожною складовою, на підґрунті яких за методом адитивної згортки розраховуються відповідні субіндекси рівня соціальної безпеки, який склався саме за цією складовою (I_i) [1, с. 187].

$$I_i = \frac{1}{m_i} \sum_{j=1}^{m_i} Z_{ij}, \quad (1)$$

де m_i – кількість індикаторів i -ї складової;

Z_{ij} – нормоване значення j -го індикатора i -ї складової; $i = 1, 7$.

Агрегування субіндексів в інтегральний показник рівня соціальної безпеки проводиться також за алгоритмом адитивної згортки та, відповідно, середньої арифметичної простої за умови рівнозначності кожної

складової в забезпеченості соціальної безпеки таким співвідношенням

$$I_{CB} = \frac{1}{7} \sum_{i=1}^7 I_i. \quad (2)$$

За умови адитивної згортки оцінка впливу окремих внутрішніх складових на відносну зміну інтегрального показника визначається на підґрунті методу пропорційного розподілу [1, с. 199-200; 11; 12, с. 5]:

$$\Delta I_{i,відн} = \frac{\Delta I_{CB,відн}}{\Delta I_{CB}} \cdot \Delta I_i, \quad (3)$$

де $\Delta I_{CB,відн}$ – темп приросту (зниження) інтегрального показника ні інтегрального показника за $t-1$ та t -й роки відповідно; $t = 2008-2017$ рр.;

ΔI_{CB} – абсолютна зміна інтегрального показника за відповідний період:

$$\Delta I_{CB} = I_{CB,t} - I_{CB,t-1};$$

ΔI_i – абсолютна зміна i -го субіндексу за цей період.

Такий підхід забезпечує ідентифікацію основних чинників зміни рівня соціальної безпеки з визначенням як сили, так і напрямку їх впливу.

На підґрунті сполучення статистичної та соціологічної інформації за 2008-2017 рр. визначено рівні інтегрального показника соціальної безпеки (рис. 1).

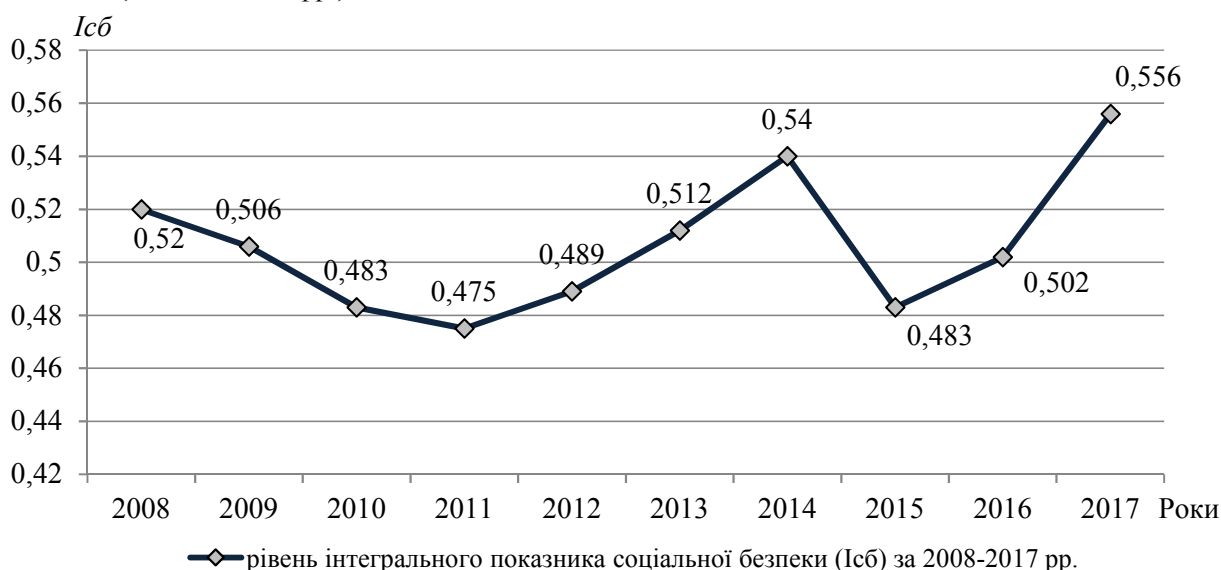

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника соціальної безпеки (Iсб) за 2008-2017 рр.

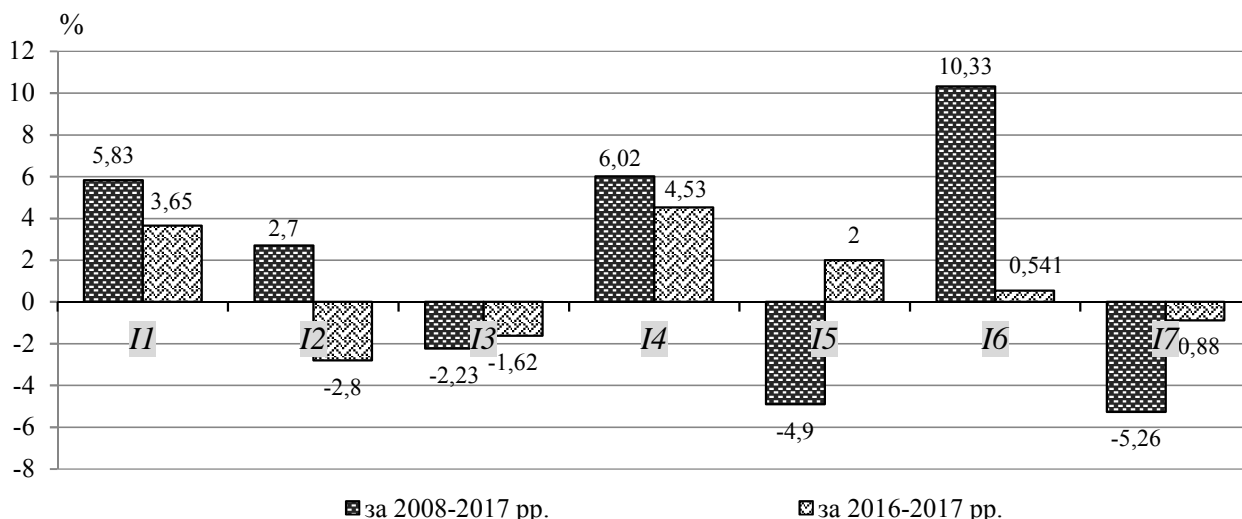
Виходячи з розробленої градації зміни інтегрального показника в Україні склався помірний його рівень в межах від 0,475 (2011 р.) до 0,556 (2017 р.). При цьому простежується, що за останнє десятиліття практично відсутня односпрямована тенденція його зміни.

Аналіз зміни рівнів соціальної безпеки свідчить, що в загальній закономірності можна виокремити декілька періодів, які однозначно корелюють з відповідними тенденціями макроекономічних показників економічного розвитку. Зниження рівня інтегрального показника соціальної безпеки з 2008 по 2011 р. співпадає з негативними процесами в економіці країни, що були обумовлені світовою фінансовою кризою (2008-2009 рр.), а внаслідок об'єктивного терміну запізнення в силу інерційності соціальних процесів падіння показника збереглося ще на наступні два роки. З 2011 по 2014 р. має місце суттєве зростання рівня, що пов'язано з прискореними темпами економічного розвитку після виходу країни з кризи. Події другої половини 2014 р., весь 2015 р., які пов'язані з анексією АР Крим та окупацією частини Донецької та Луганської областей, одночасно супроводжуються як суттєвим падінням всіх показників економічного розвитку, так і зниженням рівня соціальної безпеки. За цей період за рівнем соціальної безпеки країна була відкинута на 9 років назад. Але вже за 2016-2017 рр. внаслідок поступової стабілізації економіки та забезпечення її зростання регресивна тенденція зміни рівня соціальної безпеки змінилася на позитивну і станом на 2017 р. показник досягнув свого максимального значення за останні десять років.

Аналіз зміни рівнів субіндексів за термін, що досліджується, свідчить, що лише за трьома з них: матеріальний добробут, безпека здоров'я та життя, соціальне виключення та девіантна поведінка склалася позитивна тенденція. Але одночасно має місце і зворотна закономірність за іншими складовими, при цьому найбільш негативні зрушення відбувалися за складовими соціального захисту та соціального самопочуття.

Алгоритм визначення інтегрального показника забезпечує можливість оцінки впливу окремих складових у структурі соціальної безпеки на відносну його зміну та повну ідентифікацію чинників гальмування чи розвитку рівня соціальної безпеки. Так, за рахунок впливу лише тих складових, які мають позитивні тенденції зміни, можливий приріст інтегрального показника складає 22,2%. Але з урахуванням дестимулюючого впливу інших підсистем його загальний приріст за 2008-2017 рр. склав лише 6,9%.

Визначена на підґрунті співвідношення (3) оцінка впливу окремих складових на відносну зміну інтегрального показника (рис. 2) дає можливість кількісно оцінити та визначити напрямки їх впливу за весь період дослідження та виокремити два останні роки (2016-2017), коли намітилися позитивні зрушення рівнів соціальної безпеки.

де субіндекси за складовими соціальної безпеки:
 I₁ – матеріальний добробут;
 I₂ – зайнятість та соціально-трудова відносина;
 I₃ – демографічна;
 I₄ – безпека здоров'я та життя населення;
 I₅ – соціальний захист;
 I₆ – соціальне виключення та девіантна поведінка;
 I₇ – соціальне самопочуття в суспільстві.

Рис. 2. Вплив внутрішніх складових на відносну зміну інтегрального показника рівня соціальної безпеки за 2008-2017 та 2016-2017 рр., %

Представлені оцінки показують, що перше місце за позитивним впливом на можливості зростання соціальної безпеки пов'язано з підсистемою «Соціальне виключення та девіантна поведінка», – в цілому вона забезпечує 10,3% загального приросту рівня соціальної безпеки. Друге місце за силою впливу пов'язано з підсистемою «Безпека здоров'я та життя населення» – за рахунок її зростання приріст інтегрального показника складає 6,02%. Третє-четверте місця за позитивним впливом поділяють складові «Матеріальний добробут» (5,83%) та «Соціально-трудова відносина» (2,7%). Одночасно негативні тенденції, які склалися за іншими складовими, обумовлюють суттєве гальмування рівнів соціальної безпеки. Найбільш негативні зрушення простежуються протягом останніх десяти років та визначають загальне зменшення інтеграль-

ного показника за підсистемою «Соціальне самопочуття в суспільстві» на 5,26%, за складовими «Соціального захисту» – на 4,9% та за демографічною – на 2,8%. Визначений вплив внутрішніх індикаторів складових дає можливість систематизувати їх за напрямками впливу на забезпечення зростання рівня соціальної безпеки (див. таблицю).

Внутрішня структура кожного субіндексу дає можливість визначити не тільки вплив окремого індикатора на зміну відповідного субіндексу, а додатково основні резерви підвищення рівня соціальної безпеки.

Внутрішня структура кожного субіндексу дає можливість визначити не тільки вплив окремого індикатора на зміну відповідного субіндексу, а додатково основні резерви підвищення рівня соціальної безпеки.

Таблиця

Систематизація впливу чинників на соціальну безпеку за внутрішніми складовими у 2008-2017 рр.

Чинники підвищення	Чинники гальмування
1	2
<i>Матеріальний добробут (I₁)</i>	
Збільшення середньомісячних еквівалентних загальних доходів; зменшення питомої ваги населення, середньодушові доходи якого нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму і 75% медіанного доходу; зниження диференціації населення за децильним коефіцієнтом фондів; зменшення частки населення, яке боїться зростання цін; зменшення частки населення, яке відносить себе до злиденного	Збільшення питомої ваги домогосподарств, які визначили недостатність доходів для найнеобхіднішого, у тому числі для достатнього харчування; зростання частки домогосподарств, які за самооцінкою відносять себе до бідних

1	2
<i>Зайнятість, безробіття, соціально-трудові відносини (I₂)</i>	
Зменшення питомої ваги кількості штатних працівників, яким нарахована зарплата в межах прожиткового мінімуму для працездатної особи; збільшення щорічних темпів зростання середньомісячної заробітної плати	Зростання рівня безробіття як у працездатному віці, так і у віці 15-70 років, у тому числі довготривалого безробіття; збільшення частки населення, яке вважає, що йому не вистачає: можливості працювати з повною віддачею; підходящої роботи; можливості мати додатковий зарібок; збільшення частки населення, яке найбільше боїться безробіття та вважає, що важко знайти будь-яку роботу та роботу відповідно до рівня кваліфікації
<i>Демографічна ситуація (I₃)</i>	
Зниження коефіцієнта природного убування населення; збільшення середньої тривалості життя для новонароджених	Зниження коефіцієнта потенційної підтримки, постаріння населення; зростання питомої ваги населення старше 60 років; зниження нетто-коефіцієнта відтворення населення; зниження додатного сальдо міграції; зменшення темпів зростання людського потенціалу
<i>Безпека здоров'я та життя (I₄)</i>	
Зниження коефіцієнта загальної смертності населення; зниження рівнів як загальної захворюваності, так і соціально обумовленої; зниження рівня виробничого травматизму; збільшення тривалості життя для новонароджених жінок і чоловіків, а також для осіб старше 45 та 60-ти років; зменшення питомої ваги осіб, які за самооцінкою визначають своє здоров'я як погане чи дуже погане	Зростання рівнів інвалідності як для всього населення, так і для дитячого контингенту; збільшення частки населення, яке за самооцінкою визначає, що їм не вистачає коштів для лікування
<i>Соціальний захист (I₅)</i>	
Зростання питомої ваги витрат на соціальний захист; зменшення кількості пенсіонерів (у розрахунку на 1000 населення); збільшення співвідношення середнього розміру пенсії до прожиткового мінімуму	Зменшення співвідношення середнього розміру пенсії до: прожиткового мінімуму для працездатного населення, середньої заробітної плати; зниження темпів зростання реальної пенсії (у % до попереднього року)
<i>Соціальне виключення, девіантна поведінка (I₆)</i>	
Скорочення частки дітей-сиріт або дітей, позбавлених батьківського піклування (на 10 тис. дітей віком 0-17 років); зменшення кількості виявлених неповнолітніх, які підозрювалися у скоєнні злочину (на 10 тис. дітей); зменшення кількості неповнолітніх, засуджених за скоєння злочинів; зниження індексу нестабільності шлюбів і коефіцієнта розлученості; зменшення частки дітей, народжених у незареєстрованому шлюбі; зменшення кількості неповнолітніх, які перебували на обліку кримінальної поліції у справах дітей (на 10 тис. дітей)	Збільшення кількості виявлених злочинів (на 100 тис. населення)
<i>Соціальне самопочуття в суспільстві, толерантність, довіра (I₇)</i>	
Зменшення частки населення, яке вважає, що нікому не довіряти – найнебезпечніше; зниження рівня недовіри до поліції; зниження індексу національної дистанційності	Зростання частки тих, хто найбільше боїться нападу зовнішнього ворога; масових безладів; зростання рівня недовіри до: Верховної Ради України; Президента України; Кабінету Міністрів України, місцевих органів влади; зростання протестного настрою населення і вірогідності масових протестів; зростання частки населення, яке хотіло б виїхати з країни

На підставі визначеного за методом пропорційного розподілу (3) відносного впливу основних підсистем та їх індикаторів на зміну рівня соціальної без-

пеки визначаються оцінки (у %) можливих резервів її зростання [1, с. 199-200].

Обсяги резервів розраховані на підґрунті нівелювання негативного впливу тих чинників, які виступа-

ли гальмуючими факторами зміни рівнів соціальної безпеки, – в сукупності за проведеними розрахунками вони можуть забезпечити 26,6% можливого зростання рівня соціальної безпеки. Найвагоміші чинники формування резервів склалися за складовими, що визначають зайнятість та соціально-трудова відносини, рівень соціального захисту та соціальне самопочуття в суспільстві, – більше двох третин (69,0%) обсягів резервів зосереджено безпосередньо за цими сферами забезпечення соціальної безпеки.

Алгоритм визначення інтегрального показника дає можливість додатково оцінити обсяги резервів, які склалися за окремі періоди, та рівень їх мобілізації. Наприклад, на підґрунті співставлення обсягів резервів, які визначені за весь десятирічний період, – з 2008 по 2017 р., та тих, що були сформовані лише за останній рік, можна оцінити та кількісно виміряти обсяги та рівень їх мобілізації. Саме за рахунок мобілізації резервів за тими чинниками, що гальмували збільшення рівня соціальної безпеки, інтегральний показник зріс в 2017 р. на 0,054 к.п. порівняно з попереднім роком.

За всіма складовими соціальної безпеки загальний рівень мобілізації резервів складає близько 70,0%, але найбільші позитивні зрушення склалися за підсистемами «Безпека здоров'я та життя», – рівень мобілізації становить більше 90,0%, в структурі підсистеми «Зайнятість та соціально-трудова відносини» – близько 77%, 75% – за складовою, яка визначає рівень матеріального добробуту. В той же час лише третина із загального обсягу резервів була мобілізована за демографічною складовою.

Систематизація чинників, за якими в найбільшій мірі були мобілізовані резерви в забезпеченні підвищення рівня соціальної безпеки, свідчить, що більшість з них у першу чергу прямо або опосередковано пов'язана з суттєвим зростанням рівня матеріального забезпечення, яке мало місце протягом останнього року. Зростання мінімальної та середньої (номінальної та реальної) заробітної плати, середньодушових грошових та еквівалентних доходів супроводжуються зниженням рівня бідності за критеріями депривації, збільшенням співвідношення наведених показників до визначених соціальних стандартів (прожиткового мінімуму), розширенням можливостей доступу для населення до соціальних послуг, особливо до медичних та освітніх. На підґрунті зростання матеріального забезпечення суттєво покращилися і соціологічні індикатори, які визначають відношення населення до зовнішніх загроз, оцінки ймовірності масових безпорядків, зниження індексу де стабілізаційного протестного потенціалу тощо. Але залишається високим рівень розшарування населення за грошовими доходами, при цьому за останні два-три роки його рівень навіть збільшується. Досить несприятлива ситуація зберігається з забезпеченням соціальної безпеки за демографічною складовою. На сьогодні в країні практично вичерпано ресурси для забезпечення навіть простого відтворення чисельності населення, стримування депопуляції, збереження людського та трудового потенціалу, посились міграційні настрої населення відносно виїзду з країни. Зберігаються високі рівні соціально обумовленої захворюваності, інвалідності, в тому числі і дитячої. В структурі складової, яка характеризує соціальне самопочуття в суспільстві посилюється рівень недовіри населення до всіх гілок влади, при цьому більше

половини респондентів (52,2%) визначають, що не довіряти нікому – найнебезпечніше.

У структурі системи індикаторів виміру рівня соціальної безпеки частина з них пов'язана з суб'єктивною оцінкою населення стану забезпечення соціальної безпеки за окремими складовими, які можна, виходячи з методики розрахунку резервів, виокремити із загального їх обсягу, які за розрахунками складають близько 9,5%. Таким чином, у системі формування механізмів державного регулювання, розробки управлінських рішень для мобілізації резервів, які пов'язані з нівелюванням негативного впливу чинників на забезпечення зростання рівня соціальної безпеки, мова йде лише про мобілізацію «об'єктивних» чинників. Інше джерело формування резервів для їх мобілізації в забезпеченні зростання рівня соціальної безпеки пов'язано з посиленням впливу тих чинників, які виступали факторами збільшення соціальної безпеки, але їх вплив протягом останніх десяти років був незначним. Це – зростання пенсійного забезпечення населення, зменшення рівнів бідності серед осіб літнього віку, збереження інтенсивності росту середніх заробітних плат та середньодушових доходів, створення умов для забезпечення зайнятості відповідно до професійно-кваліфікаційного рівня з гідною оплатою праці, особливо для молоді, створення умов для повноцінного життя вразливих верст населення тощо.

Висновки

1. Ієрархічна за структурою модель побудови інтегрального показника рівня соціальної безпеки та алгоритм його визначення дають можливість для повної ідентифікації та систематизації основних чинників зміни рівнів з визначенням напрямків впливу.

2. За 2008-2017 рр. в Україні склався помірний рівень соціальної безпеки, загальний його приріст становить близько 7,0% при відсутності однозначної тенденції до зростання. Характер зміни інтегрального показника досить тісно корелює з загальнимикономічними соціально-економічного розвитку, при корегуванні на незначну інерційність соціальних процесів.

3. Основні чинники, які забезпечують зростання рівня соціальної безпеки, пов'язані з поліпшенням ситуації в сфері матеріального добробуту, безпеки здоров'я та життя, зниження рівнів соціального виключення та девіантної поведінки в суспільстві.

4. Дестимулятори зростання рівня соціальної безпеки зосереджені найбільшою мірою в системі соціального захисту населення, в сфері зайнятості та соціально-трудова відносин і за демографічною складовою.

5. Резерви, які можуть забезпечити суттєве зростання рівня соціальної безпеки, визначені на підґрунті нівелювання негативного впливу гальмуючих чинників. Основне джерело резервів зосереджено за складовою «Зайнятість та соціально-трудова відносини», «Соціальний захист» та «Соціальне самопочуття в суспільстві». В загальному обсязі резервів вони акумулюють майже 70%.

6. У цілому мобілізація резервів протягом 2016-2017 рр. за всіма складовими складає близько 68,4%, при цьому найбільший рівень мобілізації склався за підсистемою «Безпека здоров'я та життя» (90,4%), а самий низький – за демографічною, – лише третина із загального обсягу резервів за цією складовою.

7. Систематизація чинників підвищення рівня соціальної безпеки з визначенням основних резервів забезпечення такого зростання виступають науково-методичним обґрунтування формування, розробки та втілення якісних та ефективних управлінських рішень у системі державного регулювання соціальної безпеки.

Список використаних джерел

1. Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-аналітичне забезпечення: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. С. 177-199.

2. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки у середньостроковій перспективі; аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2014. 117 с.

3. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Проблеми інтегрального оцінювання рівня економічної безпеки держави. *Банківська справа*. 2015. № 1. С. 3-21.

4. Коваль О.П. Огляд існуючих підходів до оцінки рівня соціальної безпеки. *Стратегічні пріоритети*. 2016. № 3 (40). С. 115-120.

5. Коваль О.П. Соціальна безпека: сутність та вимір: наук. доповідь. Київ: НІДС, 2016. 33 с.

6. Іляш О.І. Системна парадигма соціальної безпеки на різних рівнях суспільної ієрархії. *Механізми регулювання економіки*. 2011. №2. С. 23-32

7. Іляш О.І. Наукові передумови ідентифікації категорії «Соціальна безпека регіону». *Збірник наукових праць Луцького технічного університету. Економічні науки*. 2010. Вип.7. 4.3. С. 37-62.

8. Гнатенко І.А., Рубежанська В.О. Параметри та показники соціальної безпеки населення України. *Вісник Хмельницького Національного університету. Економічні науки*. 2016. № 1. С. 242-249.

9. Завора Т.М., Чепурний О.В. Аналіз та оцінка індикаторів стану соціальної безпеки України. *Ефективна економіка*. 2012. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1365>.

10. Методологічні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL: http://meold.kmu.gov.ua/mines/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738.

11. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия; 4-е изд. Минск: ООО «Новое знание», 2000. 688 с.

12. Амоша О.І, Шамілева Л.Л. Розвиток трудового потенціалу промисловості на засадах соціальної відповідальності: концептуальне та науково-методичне забезпечення. *Вісник економічної науки України*. 2016. №2 (31). С. 3-8.

References

1. Sydorчук О.Н. (2018). Sotsialna bezpeka: derzhavne rehuliuвання та orhanizatsiino-analitychne zabezpechennia [Social security: state regulation and organizational and analytical support]. Lviv, LRIT NAPA [in Ukrainian].

2. Kharazishvili Yu.M., Dron Ye.V. (2014). Prohnozuvannya indyktoriv, porohovykh znachen ta ravnia ekonomichnoi bezpeky u serednostrokovii perspektyvi

[Forecasting indicators, threshold values and level of economic security in the medium term]. Kyiv, NISS [in Ukrainian].

3. Kharazishvili Yu.M., Dron Ye.V. (2015). Problemy intehrlnoho otsiniuvannya ravnia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Problems of the integrated assessment of the level of economic security of the state]. *Bankivska sprava – Banking*, 1, pp. 3-21 [in Ukrainian].

4. Koval O.P. (2016). Ohliad isnuuychkh pidkhodiv do otsinky ravnia sotsialnoi bezpeky [An overview of existing approaches to assessing the level of social security]. *Stratehichni priorytety – Strategic priorities*, 3 (40), pp. 115-120 [in Ukrainian].

5. Koval O.P. (2016). Sotsialna bezpeka: sutnist ta vymir [Social Security: Essence and Measurement]. Kyiv. NISS [in Ukrainian].

6. Іляш О.І. (2011). Systemna paradyhma sotsialnoi bezpeky na ryznykh ravniah suspilnoi ierarhii [System paradigm of social security at different levels of social hierarchy]. *Mekhanizmy rehuliuвання ekonomiky – Mechanisms of regulation of economy*, 2, pp. 23-32 [in Ukrainian].

7. Іляш О.І. (2010). Naukovi peredumovy identyfikatsii katehorii «Sotsialna bezpeka rehionu» [Scientific preconditions for the identification of the category "Social security of the region"]. *Zbirnyk naukovykh prats Luts'koho tekhnichnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Collection of scientific works of Lutsk Technical University. Economic Sciences*, Issue 7.4.3, pp. 37-62 [in Ukrainian].

8. Hnatenko I.A., Rubezhanska V.O. (2016). Parametry ta pokaznyky sotsialnoi bezpeky naseleння Ukrainy. [Parameters and indicators of social security of Ukraine's population]. *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, 1, pp. 242-249 [in Ukrainian].

9. Zavora T.M., Chepurnyi O.V. (2012). Analiz ta otsinka indyktoriv stanu sotsialnoi bezpeky Ukrainy [Analysis and evaluation of indicators of the state of social security in Ukraine]. *Efektynna ekonomika – Effective economy*, 9. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1365> [in Ukrainian].

10. Metodolohichni rekomendatsii shchodo rozrakhunku ravnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29.10.2013 r. № 1277 [Methodological recommendations for calculating the level of economic security in Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine dated October 29, 2013 № 1277]. *meold.kmu.gov.ua*. Retrieved from http://meold.kmu.gov.ua/mines/control/uk/publish/category/main?cat_id=38738 [in Ukrainian].

11. Savitskaya G.V. (2000). Analiz khozyaystvennoy deyatel'nosti predpriyatiya [Analysis of economic activity of the enterprise]. 4th ed. Minsk, «Novoye znaniye» LLC [in Russian].

12. Amosha O.I, Shamileva L.L. (2016). Rozvytok trudovoho potentsialu promyslovosti na zasadakh sotsialnoi vidpovidalnosti: kontseptualne ta naukovo-metodychne zabezpechenn [Development of labour potential of industry on principles of social responsibility: conceptual and scientifically-methodical providing]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy – Bulletin of Economic Science of Ukraine*, 2 (31), pp. 3-8 [in Ukrainian].